

REVITALIZACIJA NAPUŠTENE FABRIKE RIBE „RIBOCENTAR“ U APATINU REVITALIZATION OF THE ABANDONED FISH FACTORY “RIBOCENTAR” IN APATIN

Tijana Gnjidić, *Fakultet tehničkih nauka, Novi Sad*

Arhitektura – DIZAJN ENTERIJERA

Kratak sadržaj – Tema ovog rada jeste revitalizacija objekta napuštene fabrike ribe „Ribocentar“;

Ključne reči: *Ribocentar, fabrika ribe, Apatin, napušteno industrijsko nasleđe*

Abstract – *The topic of this paper is revitalization of the abandoned fish factory "Ribocentar" in Apatin.*

Keywords: *Ribocentar, fish factory, Apatin, abandoned industrial heritage*

1. UVOD

Cilj ovog rada jeste da istraži i analizira istorijski, društveni i arhitektonski kontekst napuštene fabrike ribe „Ribocentar“ u Apatinu, kao i da ponudi adekvatno arhitektonsko rešenje revitalizacije enterijera ovog prostora.

U prvom delu rada sakupljena je i obrađena do sada nesumirana građa s ciljem razumevanja istorijskog i društvenog konteksta „Ribocentra“. Prostor je, na osnovu posete i merenja dostupnih prostorija, opisan i predstavljen u vidu skica, a budući da je deo prostora zbog ruiniranog stanja u kom se objekat nalazi bio nedostupan za posetu, tehnički crteži objekta nastali su kombinovanom analizom skica i fotografija eksterijera objekta.

Analizirani su elementi konstrukcije koji ovaj prostor čine svojevrsnim.

Drugi deo rada odnosi se na predlog revitalizacije enterijera „Ribocentra“. Projekat predlaže novu višenamensku funkciju - izložbeni prostor sa kafeom. Dalje je opisano novo prostorno rešenje i na kraju je dat zaključak, kao i tehnički prilozi, odnosno arhitektonski crteži osnova, preseka i izgleda i prostorni prikazi ponuđenog rešenja.

2. ISTRAŽIVAČKA OSNOVA

2.1. Istorijski kontekst

Apatin je grad na levoj obali Dunava, na polovini njegovog toka od izvora ka ušću. Opasan je bogatom florom i faunom. Kao i u većini podunavskih naselja, jedna od najstarijih zanimanja stanovnika bili su lov i ribolov.

NAPOMENA:

Ovaj rad proistekao je iz master rada čiji mentor je bila dr Ivana Miškeljin, van. prof.

Zahvaljujući izuzetnom obilju ribe u podunavskim močvarama, apatinski ribari poznati su od davnina. Još u srednjovekovnim dokumentima ribolov se pominje kao zanimanje koje stvara dobre prihode i od kog žive cele porodice.

Razvoj ribarstva u Apatinu u prvim decenijama XVIII veka vezan je za feudalno imanje princa Eugena Savojskog u Belju, nedaleko od Apatina, sa druge strane Dunava. Princ Eugen Savojski imao je pravo na ribolov u Dunavu. Radi boljeg korišćenja bogatih ribarskih revira na ovom području, podiže u Apatinu prvu ribarsku stanicu i naseljava veći broj demobilisanih nemačkih vojnika – profesionalnih ribara.

Ribolovni centar 1. maja 1954. godine ušao je u sastav Uprave uzgajališta divljači „Jelen“, čime je otvoreno novo poglavlje njegove istorije. Gazdinstvo „Jelen“ iz Beograda posvećivalo je posebnu pažnju obrazovanju i kvalifikaciji zaposlenih putem kurseva u radnom procesu, što je vremenom dovelo do akumulacije kapitala koji je omogućio teritorijalno širenje kako u pogledu trgovine i izvoza, tako i u teritorijalnom na samom posedu u Apatinu.

Prve veće investicije uložene su 1958. godine za izgradnju novog Ribolovnog centra čija izgradnja se završava 1960. godine.

Slika 1. Zgrada ribolovnog centra

Radi racionalnije proizvodnje i ekonomičnijeg poslovanja šumskim fondom, došlo je do spajanja Ribarske centrale i Šumske uprave. Posle ove integracije, unutar gazdinstva „Jelen“ pristupilo se intenzivnijem uređenju šuma sa dugogodišnjom politikom pošumljavanja i gazdovanja šumskim fondom.

Uporedno sa razvojem šumarstva postinuti su vanredni uspesi u razvoju lovne privrede, što postaje primarna aktivnost ove oblasti.

Devedesetih godina Ribolovni centar doživljava istu sudbinu kao i većina državnih ustanova. Industrija se gasi, kompletna dokumentacija o zgradi novog Ribolovnog

centra nestaje, te arhitekta ostaje nepoznat, a njegovo delo prepušteno propadanju [1].

2.2. Društveni kontekst

Od 1945. do 1953. godine upravnik Ribarske centrale bio je književnik Miodrag Borisavljević. Njegov nemir proizašao iz svedočenja mnogih ratnih stradanja i razaranja doveo ga je u Apatin gde je pronašao mir i utočište nakon Drugog svetskog rata. Lepota mesta je opčinila ovog pisca i ovde je neometano mogao da se posveti svojim delima. Živeo je u ribarskoj kući, pecao i pisao.

Period u kom je Ribolovni centar bio u vlasništvu Državnog dobra Belje, Apatin je stavio na mapu mesta koje je posećivao Josip Broz Tito. Tito je rado dolazio u lov na ovo područje, pa čak tu i ugošćavao značajne političke posetioce iz inostranstva. Poznato je da je Tito nekoliko puta proslavio doček Nove godine u Belju.

Ni lovno-šumsko gazdinstvo „Jelen“ nije zaostajalo u upisivanju ovog predela u istoriju. Za vreme njihovog vlasništva, ulagalo se u obrazovanje kadra i reklamu putem umetničkog izraza. Poznati srpski reditelj Aleksandar Ilić bio je zaposlen na mestu rukovodioca filmskog odeljenja, čiji je zadatak bio da prikazuje „upravljanje i raspolaganje lepotama prirode“ u okviru koga kao reditelj, montažer, a najčešće i kao scenarista, snima sedamnaest kratkih dokumentarnih filmova.

Snimanjem ovih filmova reditelj razvija svoju veštinu težeći svođenju komunikacije isključivo na filmski jezik - sliku i zvuk, koja ga suočava sa mogućnostima i prostranstvima metajezika, što ga razvija u umetnika koji je kasnije postao [2].

2.3. Prostorna organizacija

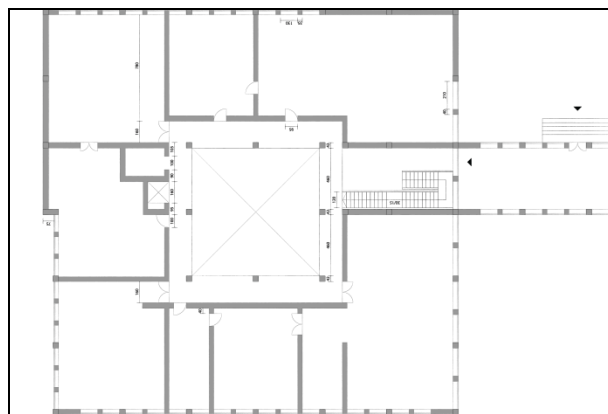
Objekat se sastoji od centralne zgrade povezane ulaznim holom sa naknadno izgrađenom solanom. Centralna zgrada formirana je u dve etaže. Prostorni plan formiran je centralno zbog čega bi se moglo pretpostaviti da se arhitekta poziva na arhitektonske ideale centralnog plana začete još u renesansnom periodu.

Središnja prostorija objekta je duple spratne visine sa rupičastom kupolom. Ona je opasana ulaznom prostorijom sa stepeništem, jednom velikom prostorijom sa pogledom na Dunav, liftom i prostorijama koje su korištene u procesu pripreme za transport i prijem ribe. Stepenište koje vodi ka drugoj etaži završava se na galeriji koja opasava centralnu prostoriju, a ujedno predstavlja i komunikaciju za prostore nekadašnje proizvodnje ribe koji se nalaze oko nje.

Naknadno izgrađena solana je manji prizemni objekat. Sastoji se iz nekoliko prostorija polupregrađenih u manje prostore poput nekakvih kabina. Ovakva organizacija je verovatno nastala kao rezultat procesa industrije koji se odvijao.

Projekat je uspeo da zadovolji potrebe industrije za koju je izgrađen, ali je istovremeno organizovan poput izložbenog prostora.

Odaje se utisak da je arhitekta imao veliku želju da projektuje nekakav objekat namenjen odvijanju kulturnog sadržaja, ali da se to nije dogodilo, pa je svoje ideje integrisao u projektovanje ovog objekta.

Slika 2. Skica osnove prve etaže centralnog dela objekta sa dodatkom dela za pristup u nivou prizemlja

3. REVITALIZACIJA ENTERIJERA

Iz sprovedene analize proizašao je stav da se u projektu revitalizacije pored arhitektonskog potencijala iskoristi i potencijal lokacije objekta kroz stvaranje višenamenske funkcije. Kako je ukupna površina ovog objekta preko dve hiljade kvadratnih metara, u daljem radu predlog revitalizacije za ceo objekat biće dat šematski i tekstualno, dok će deo namenjen kafe baru biti detaljnije rešen u tekstu i kroz tehničke priloge.

Slika 3. Šematski prikaz funkcionalnih zona revitalizacije

2.1. Prizemlje

Objekat se nalazi na samoj obali Dunava, na periferiji naselja, okružen prirodom, te ima potencijal turističke lokacije. Apatin je naselje od davnina poznato po ribolovu, a i sam objekat je bio fabrika ribe, pa je predlog da se u prizemlju objekta nađe turističko-ugostiteljski prostor, odnosno kafe sa ponudom dostavljene i pripremljene sveže ribe.

Slika 4. Lokacija

Kafe bar je pozicioniran na istočnom delu objekta na otvorenom delu fasade iz razloga što je na tom mestu najlepši pogled na Dunav - te je iz istog razloga predlo-

ženo dodavanje terase. Takođe, ovakvo pozicioniranje omogućava organizovanje kuhinje tako da ona bude istovremeno vezana za kafe i izlaz na plato gde bi se nesmetano mogao vršiti transport potrepština. Osim kafe bara i kuhinje, na nivou prizemlja predložen je i prostor prodavnice vezane za izložbeni prostor, kao i propratni prostori poput foajea - kao uvodnog informativnog dela za izložbeni prostor, sanitarnog bloka i garaže.

Ideja za enterijer kafe bara vođena je teorijom da su i oštećenja podjednako bitna kao i objekat kom su ona naneta, koja će biti objašnjena u daljem tekstu. Predlog je da se prostor obnovi u meri koja je potrebna za ispunjenje standarda koji omogućavaju funkcionisanje kafe bara, a da deo oštećenja ostane vidljiv. Kako bi se ovo omogućilo, dizajnirani su elementi poput stubova od okvira armatura. Oni su postavljani oko i ispred delova koji ostaju u postojećem stanju. Ovi elementi su istovremeno upotrebljeni kao pregrade sa policama koje stvaraju mikroprostore.

Slika 5. Enterijer kafe bara

2.1. Prvi sprat

Na nivou prvog sprata predlog je da se nađe isključivo izložbeni prostor, jer se na tom nivou nalazi galerija koja omogućava dobar pogled na kupolu objekta. Takođe, prostorije bi mogle da se povežu i na taj način omogućе kružno sagledavanje izložbe.

Slika 6. Kupola

Koncept revitalizacije zasniva se na delimičnom očuvanju traga koji je vreme ostavilo na njemu. Ova ideja proizišla je iz prakse Jorge Otero Pailos-a koju on naziva „The

Ethics of Dust“, sa asocijacijom na kritičara umetnosti John Ruskin-a. U instalacijama Jorge Otero Pailos-a čin prezervacije je umetnost proizišla iz arhitektonske potrebe. U knjizi „The Ethics of Dust“ opisana su najnovija istaživanja u polju očuvanja kulturne, političke, etičke i estetske definicije arhitekture dok se prepliću sa poljem nauke i psihoanalize [3].

U praksi, ova teorija se primenjuje tako što se sve što se otklanja sa zidova, čuva i izlaže, jer se smatra da i oštećenja imaju gotovo ravnopravnu važnost kao i objekat restauracije. Platna koja nastaju kao proizvod čišćenja su poput zavesa i najefektniji način za njihovo izlaganje jeste omogućavanje pozadinskog osvetljenja. U projektu revitalizacije napuštene fabrike ribe, ovakve zavesе mogle bi da budu pogodno rešenje za izložbeni prostor. Izložbeni prostor svakako zahteva regulisanje prirodne svetlosti, a kada bi se na ovaj način zaklonili prozori, istovremeno bi se dobilo i funkcionalno rešenje i stalna umetnička postavka.

Slika 7. Proizvodi čišćenja kao eksponati izložbe

3. ZAKLJUČAK

Projekat revitalizacije pokušaj je ostvarivanja veze između prošlosti i budućnosti ovog objekta. Iako je prošlost na nepogodan način uticala na „Ribocentar“, ona ovom objektu daje jedinstvenu priču koja može biti ispričana upravo kroz njegovu revitalizaciju. Nažalost, ova priča, kao i sam objekat nepoznati su javnosti jer je objekat oronuo, a podaci o njemu teško dostupni.

4. LITERATURA

- [1] Milan Buković, *Apatin kroz vekove*, Biograf, Apatin, 2003.
- [2] Tomislav Šimunović, *Apatinski alasi*, Biograf, Apatin, 2005.
- [3] Daniela Zayman, Daniel Birnbaum, Francesca Von Habsburg, *Francesca, Jorge Otero-Pailos: The Ethics of Dust: Thyssen-Bornemisza Art Contemporary*, Walther König, Келн, 2009.

Kratka biografija:

Tijana Gnjiđić rođena je u Sremskoj Mitrovici 1992. god. Master rad na Fakultetu tehničkih nauka iz oblasti Arhitektura odbranila je 2019.god. kontakt: tijanagnjdic@gmail.com